

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Інститут Математики, Економіки, Механіки

Кафедра соціальної і прикладної психології

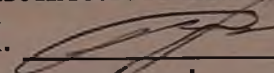
Дипломна робота

бакалавра

на тему: «ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНИХ УСТАНОВ У
ОПТАНТІВ З ВИСОКИМ РІВНЕМ АГРЕСІЇ»

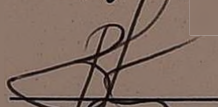
«Psychological features of the conflicting attitudes of octants with a high level of
aggression»

Виконала: студентка заочної форми навчання
Напрямок підготовки 6.030102 «Психологія»
Ємельянова Віолетта Павлівна

Керівник: кандидат психологічних наук,
доцент Коваль Г.Ш.
Рецензент: кандидат психологічних наук,
доцент Родіна Н.В. Н. Родіна

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 10 від 29.05 2017 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Подшивалкіна В.І.

Захищено на засіданні ЕК № _____
протокол № _____ від _____ р.
Оцінка відм. / A / 190
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис)

Родіна Н.В.
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2017

Ш/к 593601

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНА ТРАДИЦІЯ РОЗУМІННЯ КОНФЛІКТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	6
1.1. Сутність і структура багатовимірного феномена «конфлікт».....	6
1.2. Класифікація настанов конфліктних особистостей.....	11
1.3. Особливості кризи підліткового віку.....	15
1.4. Конфліктні настанови і конфліктність у підлітковому віці	27
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	35
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	36
2.1. Організація дослідження.....	36
2.2. Методи дослідження.....	36
ВИСНОВКИ ПО ДРУГОМУ РОЗДІЛУ	41
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОНФЛІКТНИХ УСТАНОВ У ОПТАНТІВ З ВИСОКИМ РІВНЕМ АГРЕСІЇ.....	42
3.1. Емпіричне вивчення самооцінки конфліктності і представленості форм агресії у підлітків.....	42
3.2. Емпіричне вивчення конфліктних настанов у підлітків...	50
3.3. Встановлення джерел виникнення настанов у підлітків з високим рівнем агресії.....	54
ВИСНОВКИ ПО ТРЕТЬОМУ РОЗДІЛУ	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	62

ВСТУП

Актуальність дослідження. Теоретичні основи системного дослідження конфліктної поведінки особистості було закладено закордонними науковцями (А. Адлер, Р. Амстутц, Е. Берджес, Х. Бродаль, І. Вілкінсон, Д. Кіпніс, Р. Парк, Т. Кілмен, В. Штерн, Е. Фром), які досліджували динаміку конфлікту в особистісному контексті, а також вітчизняними дослідниками, зокрема О.О. Бодальовим, А.М. Гірником, Н.В. Гришиною, А.Г. Ішмуратовим, О.А. Донченко, Г.В. Ложкіним, В.С.Мерліним, С.Д. Максименком, М.І. Пірен, Л.А. Петровською, Н.І. Повякель, Т.М. Титаренко, В.О. Татенком та ін.

Динамічний розвиток досліджень конфліктної поведінки відбувається з кінця 90-х років ХХ ст. Вчені формулюють поняття “конфліктна поведінка особистості” (А.Я. Анцупов, А.І. Шипілов); починають відрізняти конфліктну поведінку від конкурентної (Г.В. Ложкін); проводять аналіз причин конфліктної поведінки особистості (Є.В. Єгорова); розкривають психологічні детермінанти конфліктної поведінки особистості (В.М. Радчук); обґрунтовують механізми саморегуляції конфліктної поведінки особистості (В.І. Ілійчук). Такий стрімкий розвиток досліджень зумовлений змінами, які відбуваються у суспільстві.

В науковій літературі зазначено, що в останні роки збільшилася кількість злочинів, які скоєні молоддю та підлітками, збільшилася кількість групових бійок, які носять жорстокий характер. Крім цього, у певної частини молоді спостерігається поглиблення агресії в бік зростання жорстокості, цинізму, збільшення числа злочинів, які скоюються під впливом ситуативних, імпульсивних поведінкових реакцій і характеризуються неадекватністю приводу і міри заподіяної жертві шкоди (Р.В.Павелків).

Підлітковий вік є періодом інтенсивного й суперечливого особистісного розвитку (Б. Ананьєв, І. Бех, І. Булах, Л. Виготський, І. Кон, Г. Костюк, С. Максименко, Д. Фельдштейн, Н. Харламенкова), який характеризується не лише становленням внутрішньої позиції дорослого (Л. Божович, М. Савчин, С. Рубінштейн, Д. Ельконін), але й виявами конфліктності у його поведінці. У дослідженні конфліктності підлітка є два напрями: вивчення внутрішньоособистісної конфліктності (О. Донченко, С. Кузікова, Т. Титаренко) з опорою на напрацювання психодинамічного (А. Адлер, З. Фрейд, Е. Фром, К. Хорні, Т. Яценко), епігенетичного (Е. Еріксон) та діяльнісного підходів (Ф. Василюк, Т. Драгунова, Д. Ельконін) та вивчення міжособистісної конфліктності в стосунках з дорослими й однолітками (А. Анцупов, Л. Берк, А. Гольдштейн, Н. Пов'якель, А. Шипілов).

М.Ю. Григор'євська, Т.М. Давиденко, Л.Д. Рагозіна, В.А. Соснін вважають, що конфлікти є неминучою умовою розвитку особистості підлітка незважаючи на їх неприємні наслідки. Особливу увагу науковці приділяють вивченню конфліктних настанов у підлітків. Враховуючи, що наукових публікацій щодо конфліктних настанов недостатньо ми тему дипломної роботи «Психологічні особливості конфліктних установ у оптантів з високим рівнем агресії» є актуальною.

Мета дослідження полягала у встановленні особливостей конфліктних установ у оптантів з високим рівнем агресії

Для досягнення поставленої мети було визначено завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз феномену конфлікту, конфліктних установ і конфліктних особистостей та особливостей підліткового віку.
2. Проаналізувати конфліктні установи, самооцінку конфліктності і представлення форм агресії у підлітків.
3. Встановити особливості конфліктних установ у оптантів з високим рівнем агресії.

Об'єкт дослідження – конфліктні настанови.

Предмет дослідження – особливості конфліктних настанов у оптантів з високим рівнем агресії.

Методи дослідження. З метою вирішення поставлених дослідницьких задач в роботі використані: теоретичні методи (проблемно-логічний метод, індукція, абстрагування, узагальнення, систематизація, моделювання), що застосовувалися для узагальнення теоретико-методологічних основ і експериментальних даних дослідження; методи психологічної діагностики та математичної обробки даних (дискриптивні статистики, кореляційний аналіз, критерій Н Крускала-Волліса)

Метод психологічної діагностики містив методики: методика самооцінки конфліктності (С. Ємельянов), опитувальник А. Басса і А. Даркі для діагностики агресивності, агресії й ворожості, вивчення конфліктних установ (методика Хасана і Собчик), методика "Визначення діагностики комунікативних установ" В. В. Бойко, методика С. Рейтаса "Впевненість в собі", методика «Тест «Підлітки про батьків»(за методикою Шафера»).

Дослідження проводилося в два загальних етапа: гіпотетико-дедуктивному та індуктивному етапах. Останнє, в свою чергу включало: вивчення конфліктності підлітків, їх рівня агресії, ворожості і агресивності; вивчення конфліктних настанов у підлітків, встановлення джерел виникнення настанов у підлітків з високим рівнем агресії.

У дослідженні прийняло участь 70 підлітків, з них - 35 хлопців і 35 дівчат в віці 13-14 років.

Структура роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку з 55 використаних джерел. Загальний обсяг 66 сторінок. В роботі представлено 4 рисунка, 6 таблиць.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено теоретичний аналіз феномену конфлікту, конфліктних настанов і конфліктних особистостей. Продемонстровано, що конфлікт як багатовимірне явище має свою структуру, джерела і класифікацію. До складових конфлікту відносять: сторони, умови, предмет, пізнавальні, емоційні, вольові компоненти конфлікту, дії учасників та результат конфлікту. Надано класифікацію конфліктних особистостей і проаналізовано їх настанови.

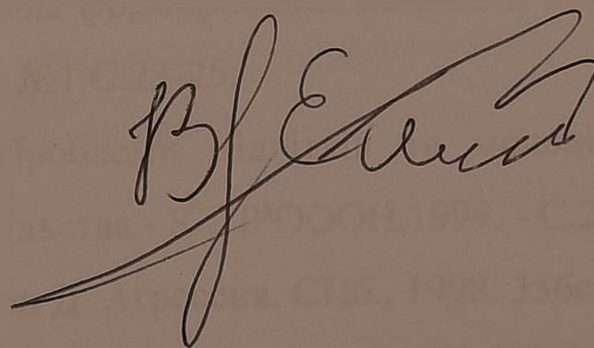
Проаналізовано особливості підліткової кризи та визначено поняття: конфліктна настанова і конфліктність підлітку. Підкреслено, що особистісним фактором виникнення конфліктів є рівень конфліктності особистості та конфліктних настанов. Конфліктні настанови розглядаються як загальні орієнтації підлітка на конфлікт у міжособистісній взаємодії, а конфліктність - це сукупність його психологічних особливостей. Підліткові настанови на конфлікт і їх конфліктність може пояснюватися фізіологічними, психологічними і соціологічними причинами.

2. В процесі імперичної роботи проаналізований рівень конфліктності і форми агресії у підлітків. Встановлено, що 58 % підлітків мають високий рівень конфліктності. Продемонстровано, що 43% підлітків схильні до прояву фізичної агресії на високому рівні. Вербальна агресія на високому рівні представлена у 53% піддослідних. Почуття провини наявне у 44% підлітків на високому рівні. Непряма агресія на середньому рівні має місце у 62% підлітків. 42% підлітків схильності до роздратування. Вичислений індекс агресивності і ворожості, які виражені відповідно на середньо-високому рівні і середньому рівні.

3. Встановлено особливості конфліктних настанов у оптантів з високим рівнем агресії. У більшості підлітків групи з високим рівнем агресії

виражені наступні позиції неусвідомлюваної конфліктності: індиферентна, уникнення втручання, агресивна. Зазначено, що у розповідях 72% підлітків групи з високим рівнем агресії з'являються сюжети пов'язані з самотністю, покинутістю, фрустрованістю, потребою в теплих стосунках, любові і прихильності, непонятістю і неприйняттям в колективі. Встановлена виражена негативна комунікативна установка в групі підлітків з високим рівнем агресії за показником «Відкрита жорстокість». Продемонстровано, що в групі підлітків з високим рівнем агресії привалюють наступні настанови: Завуальована жорстокість, Відкрита жорстокість. Встановлено, що причинами агресивності у підлітків є невпевненість у собі, авторитарний стиль виховання.

Перспективи подальшого дослідження пов'язані з розробкою рекомендацій проведенням тренінгових вправ, щодо підлітків з високим рівнем агресії.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'В. Е. М.', written in a cursive style.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аронсон Э., Уислсон Т., Эйкерт Р. Социальная психология. Психологические законы поведения человека в социуме. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. – 560 с.
2. Анцупов А. Я. Системная концепция конфликтов / А. Я. Анцупов // Мир психологии. – 2005. – № 2. – С. 24–35.
3. Возрастная психология: Учебное пособие для студентов вузов.- М.:Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга,2000.-624с.- (Gaudeamus)/
4. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002.
5. Близнюкова О.М. Психологічний аналіз чинників кризи підліткового віку // Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Випуск 8. – Кам'янець-Подільський: «Аксіома», 2010. – С.66-75.
6. Божович Л.И. Этапы формирования личности в онтогенезе // Вопросы психологии, 1979. №1 С.23-25.
7. Бондаровська В. Проблеми підлітків та молоді // Гендерний аналіз українського суспільства.- К.:ПРООООН,1999. - С.215-222.
8. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб., 1998. 336с.
9. Бютнер К. Жить с агрессивными детьми. М., 1991. Пер. с нем. 144с.
10. Ващенко В. И. Основы конфликтологии : учеб. пособие / В. И. Ващенко, Т. И. Белавина. – Х. : Оригинал, 1997. – 136 с.
11. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский [под ред. В.В. Давыдова]. - М.: Педагогика, 1991.- 480 с
12. Галичанська А.В. Особливості соціальної ситуації розвитку сучасного підлітка на тлі нормативної кризи / А.В. Галичанська // Науковий

- вісник Чернівецького національного університету: зб. наук. праць. Вип. 524: Педагогіка та психологія – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. – С.18-25.
13. Гуменюк О.Н. Некоторые психолого-педагогические аспекты проблемы понимания учителем личности учащегося подросткового возраста // Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях: Тез. докладов. – Санкт-Петербург: РГПУ.- 1999. – С. 354-356.
 14. Гуменюк О.М. Конфліктні взаємовідносини між вчителями та учнями підліткового віку // Психологія: Зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова.- 1999. – Вип. 4(7). – С. 195-200.
 15. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении / В.В. Давыдов. - М.: Педагогика, 1972. - 423 с.
 16. Доннерстейн Э., Берковиц Л. Реакции жертвы в фильмах агрессивно-эротического содержания как фактор, влияющий на насилие над женщинами // Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. – СПб.: Питер, 2000. – 528 с.
 17. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. – СПб., 2001.
 18. Запухляк О. З. Зв'язок злочинності неповнолітніх з їх агресивністю // Особистість у розбудові демократичного суспільства в Україні. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції. Дрогобич: Коло, 2005. – С. 319 – 326.
 19. Завацька Н. Є. Особистісно-афективні особливості підлітків, що вживають наркотики // Теоретичні і прикладні проблеми психології і педагогіки. – Зб. наукових праць. – Східноукраїнський нац. ун-т. – Луганськ, 2001. – № 1 (1). – С. 52-54.
 20. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии / Емельянов С. М. – СПб: Питер, 2009. – 384.
 21. Ениколопов С.Н. Агресия и мы: [Исследование агрессивного поведение] // Магістр. – 1991. - №9. - 1-6 с.

22. Карамушка Л. М. Психологічні умови попередження та розв'язання трудових спорів (конфліктів) в освітніх закладах / Л. М. Карамушка, М. В. Войтович // Конфліктологічна експертиза: теорія і методика. – Вип. 2 : Конфліктологічна експертиза та посередництво в трудових конфліктах. – К., 1999. – С. 35–45.
23. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки як психологічний феномен. / Людмила Олександрівна Коберник // Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Проблеми гуманітарних наук». - Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2009. – Випуск 23. Психологія. – С.119 – 132.
24. Коберник Л.О. Проблема конфліктних форм поведінки в юнацькому віці. / Людмила Олександрівна Коберник // Тези доп. учас. Другої міжнар. наук.- практ. конф. « Методологія та технології практичної психології в системі вищої школи». – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова МОН України, 2009. – С. 84 – 85.
25. Коваль І. А. Психологічні особливості конфліктів у процесі спільної учбової діяльності студентів : Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 Коваль Ірина Андріївна. / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, – Київ, 2003. – 20 с.
26. Кулагина И.Ю. Возрастная психология: развитие ребенка от рождения до 17 лет / Ун-т Рос. акад. образования . -- 5-е изд. - М. : Изд-во УРАО, 1999. – 175с.
27. Каган В.Е. Стереотипы мужественности-женственности и образ "Я" у подростков// Вопросы психологии.- 1989.- №3.
28. Калинина Е. А. Агрессия и агрессивность у подростков 14-15 лет. // <http://bladebrothers.narod.ru>
29. Кон И.С. Психология половых различий // Вопросы психологии, 1981, № 2.

- 30.Крайнюк В.М. Становлення і розвиток феномену агресії // Зб. наук. пр. Випуск 2 (7). – К.: КВГІ, 1998. – С. 14-19.
- 31.Кравчук С.Л. Особливості агресивних проявів особистості в залежності від її гендерної ролі // Психологія: Зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2000. – Вип. 3 (10). – С. 87-92.
- 32.Лавриненко Н. Гендерні стереотипи як механізм припису гендерної ідентичності // Рівність жінок і чоловіків: "Світові тенденції та українські реалії". - К.: Просвіта, 2001. - С.2-15.
- 33.Личко А.Е. Попов Ю.В. Делинквентное поведение, алкоголизм и токсикомании у подростков, М., 1988.
- 34.Ложкин Г. В. Практическая психология конфликта : учеб. пособие / Г. В. Ложкин, Н. И. Повякель. – К. : МАУП, 2000. – 256 с.
- 35.Марцинковская Т.Д. Детская практическая психология: учебник.. — Москва: Гардарики, - 2000. – 255 с.
- 36.Мойсеєва О. Є. Психологічні особливості агресивної поведінки / О. Є.Мойсеєва // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права : зб. наук. праць / ред. кол. : Є. М. Моїсеєв, О. М. Джужа, М. В. Костицький [та ін.]. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – С. 157–158.
- 37.Мойсеєва О. Є. Психологічні особливості агресивної поведінки / О. Є.Мойсеєва // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права : зб. наук. праць / ред. кол. : Є. М. Моїсеєв, О. М. Джужа, М. В. Костицький [та ін.]. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – С. 157–158.
- 38.Налчаджян А. А. Агрессивность человека / Налчаджян А. А. – СПб.: Питер, 2007. – 736 с.: ил. (Серия "Мастера психологии").
- 39.Павелків В.Р. Ситуативний фактор агресивності у самосвідомості підлітка // Зб. наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип.30. – Рівне: РДГУ, 2004. – С. 145-148.

- 40.Павелків В.Р. Аналіз специфіки стосунків підлітків з агресивною поведінкою з однолітками // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка. – К.: Главник, 2005. – Вип. 26: в 4-х томах. –Т. 3. – С. 273-282.
- 41.Пірен М. І. Основи конфліктології / М. І. Пірен. – К., 1997. – 212 с.
- 42.Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика : навчальний посібник / Л. Г. Ложкін, Н. І. Пов'якель. – К. ВД «Професіонал», 2007. – 416 с.
- 43.Румянцева Т.Г. Понятие агрессивности в современной зарубежной психологии // Вопросы психологии, 1991. №1. С. 81-88.
- 44.Санташов В.І. Конфліктна особистість в умовах строкової військової служби. / Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України. За ред. С.Д. Максименка. – К. : Міленіум, 2006. – Вип. 29. – С. 262–269.
- 45.Санташов В.І. Психологічні особливості оптимізації конфліктної поведінки військовослужбовців строкової служби / В.І. Санташов // Збірник наук. праць Міжнародного університету розвитку людини “Україна”. – К. : Університет “Україна”, 2007. – Зб. наук. праць. – № 3 (5). – С. 370–375.
- 46.Семенюк В. Л. Управління ціннісно-нормативними конфліктами у військових колективах (психологічний аспект) : Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.09 Семенюк Віктор Леонідович. / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, – Хмельницький, 2003. – 19 с
- 47.Семенюк Л.М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции. М.: Институт практической психологии. 1996. 96с.
- 48.Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Психология развития человека: Развитие субъективной реальности Издательство: Школьная пресса,2000.

- 49.Татенко В.А. Психология в субъектном измерении: Монография.– К.: МАУП, 2001.– 256 с
- 50.Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М.Титаренко. - К.: Либідь, 2003. – 376 с.
- 51.Трофимов Ю.Л. Психологія. Підручник. — К.: Либідь, 2008. — 560 с.
52. Цільмак, О.М. Психологічні детермінанти проявів агресії у працівників органів внутрішніх справ: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 / О. М. Цільмак. - К., 2004. - 20 с.
53. Харченко С.В. Особенности системы отношений к ценностям у ветеранов войны в ДРА // Социально-психологическая реабилитация населения, пострадавшего от экологических и техногенных катастроф: Материалы 7-ой междунар. конф.- Минск: НИО, 2000. - С. 236.
- 54.Хьелл Л. Теории личности (Основные положения, исследования и применение) / Л. Хьелл, Д. Зиглер; пер. С.Меленевской и Д.Викторовой. – СПб. Питер Пресс, 1997. – 608 с.
- 55.Эриксон Э. Детство и общество / Э. Эриксон — [Изд. 2-е, перераб. и доп.]; пер. с англ. — СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996.— 592 с.